

ISBN 978-91-87771-49-1

Copyright © 2009 av Mahmoud Shukair

Copyright © svensk översättning, Kerstin Eksell, 2022.

Originaltitel, *Al-Quds wahda-há hunák*

Omslagsbild, foto av Karin Jonsson, Via Dolorosa på 1930-talet.

Tryckt av Lasertryck, 2022.

Mahmoud Shukair

MEN JERUSALEM
STÅR KVAR

Översättning från arabiskan
och Efterord
Kerstin Eksell

Stad

Denna morgon går jag omkring i stadens souqer och ser den tyngd av umbäranden. Där är män och kvinnor i olika tidslager, män i olika åldrar, kvinnor från allehanda epoker. Kvinnorna är noga med att undvika fysisk kontakt, vilket trängseln inbjuder till. I staden finns soldater utspridda här och var.

När jag återvänder från min vanliga promenad sätter jag mig på terrassen till kaféet vid Damaskusporten som vetter mot souqen. Kyparen är upptagen av att servera kunder. Är det kyparen själv eller hans dubbelgångare? (Historier om dubbelgångare förekommer både i västra och östra delarna av staden dessa dagar.)

Jag begrundar stenmurarna som antagit en gyllene ton, jag granskar fönstren i husen som sträcker sig framför mig. Några fönster är stängda, andra öppna och de gömmer på berättelser och hemligheter. Jag dricker te och betraktar en smal blond utländska. Hon läppjar långsamt på sitt kaffe medan hon uppmärksamt vänder sidorna i en bok.

Jag breder ut mina papper framför mig. Kvinnan går sin väg (kanske hör hon hemma i en annan tid). Sedan stannar jag kvar på kaféet till kvällen men husens fönster förblir stumma och säger ingenting.

Ännu en kväll

Ännu en kväll och i sista ögonblicket inser staden att det är stängningsdags. Fiskhandlaren lägger in resten av fisken i kylskåpet som är försett med en kraftig dörr. (Han har inte fångat fisken med egna händer, den kommer från havet utanför Jaffa.) Han skurar kakelgolvet i butiken med vatten och såpa och smutsvattnet med alla rester och lukter försvinner ner genom avloppet.

Staden töms efterhand på folk. Köpmännen stänger portarna till sina butiker och skyndar hem. De håller blicken riktad framåt och för att inte råka ut för något oväntat.

Från Damaskusporten till Lejonporten, från Herodesporten till Nya porten sover staden insvept i sorg. Genom de öppna och taktäckta souqerna hörs endast den hemlösa vinden och ekot av soldaternas steg.

Grannar

Hon heter Suzanne. Hon är smal och blond, kommer från Marseille och har hyrt ett rum i Gamla staden. Till rummet hör ett badrum som hon delar med grannarna. Suzanne använder badrummet en gång på morgonen och en andra gång strax före midnatt.

Fönstret i Suzannes rum vetter mot ett hus som fem bosättare tagit i besittning. De visar sig på balkongen varje morgon och lite på avstånd skymtar den gyllene kupolen till Klippmoskén. Suzanne älskade denna stad från det ögonblick hon kom hit förra året.

Hon har köpt ett litet skåp och placerat det mot väggen som skiljer hennes rum från grannarnas. Det är en tunn väg som konstruerats för att skapa ett extra rum. Suzanne älskar sitt rum trots att det är trångt. På kvällen sätter hon på radion och lyssnar på musik. Hon har inte någon tv, hon tycker inte om tv och säger att den gör henne nedstämd till sinnes.

Suzanne känner sig plågad var gång röster från grannarna invaderar hennes rum. Hon köpte skåpet för att försöka blockera rösterna som tränger in genom väggen men det hjälpte bara lite grann. En del kvällar kan Suzanne höra hur hustrun mumlar till sin man, ibland högt och ibland dämpat. Denna morgon kastade hon för ovanlighetens skull ett glas te mot väggen och brast ut i en ström av förolämpningar mot sin man för att han inte gick med på att hon gav sig av på en resa med grannkvinnorna till Jeriko och al-Aghwar och vidare till Tiberiassjön och Bisan.

Näsduk

Ibland kommer Rabab och tillbringar en halvtimme i Suzannes rum. Hon förklarar arabiska glosor som Suzanne inte förstår och sedan ägnar de sig åt småprat. Trevligt småprat utan övervakare. De utväxlar varma ord ur hjärtat. Rabab talar lågmält med blicken mot dörren. Suzanne sänker också rösten, även om hon inte tycker att det hon säger till Rabab är hemligt alls.

Rabab frågar Suzanne om staden. Suzanne säger att hon älskar den. Rabab frågar om Marseille. Suzanne älskar den också, säger hon, bortsett från att hon inte tycker om moderns pojkvän. Hon förklarar varför och de skrattar båda två.

Innan Rabab går tillbaka till sitt rum ger hon Suzanne en sidennäsduk. Mitt på den finns en broderad karta över staden. Suzanne trycker näsduken mot sitt hjärta och Rabab verkar nöjd och försvinner ut genom dörren.

Flickan

Först blev Asmahan förskräckt. Hon hade gått in i badrummet för att tvätta sig och när hon tog av sig klänningen lade hon märke till en blodfläck. Sedan mindes hon att modern talat med henne om detta och lugnade sig. Modern hade redan förklarat utförligt vad som skulle hända. Du håller på att bli kvinna, hade hon sagt. Orden hade glatt Asmahan – hon skulle få göra en helt ny erfarenhet.

Nu öppnade hon dörren till badrummet och ropade upphetsat på sin mor. Modern kom, omfamnade sin dotter och kysste henne ömt medan hon dolde sin rädsla för vad framtiden kunde medföra för flickan. Denna dag blev Asmahan en kvinna i ordets fulla bemärkelse, åtminstone ansåg hon det själv.

Fruktan

Fruktan härskar i souqerna, på gatorna, vid husens trösklar och på balkongerna. Fadern fruktar för sitt hus och sin butik, för tidens bedräglighet. Flickan fruktar för mardrömmar som lurar på henne i sömnen. Sonen fruktar att misslyckas i examen och att flickorna ska ge honom korgen när det blir dags att gifta sig för att han haltar en aning efter en gammal sjukdom. Och farmodern är utom sig av oro: hon vet inte hur flickan kommer att uppföra sig nu när två demoner (enligt farmoderns uppfattning) har börjat växa på hennes bröst.

Portar

Jag återvände hem genom Jaffaporten. Vid porten hejdades jag av soldater med hjälmar på huvudet och svärd i handen. De visiterade mig och sade: Vart är du på väg? Hem, sade jag. Deras ledare talade ett romanskt språk så jag förstod att det var europeiska soldater. Gå, ge dig iväg, sade han till mig på bruten arabiska.

I närheten av parken som israelerna anlagt vid stadsmurens fot tog en israelisk prostituerad fatt i mig. Ser du det gröna gräset? frågade hon. Det är bättre än någon säng. Jag slet mig loss och närmade mig Nya porten. Där hejdades jag av israeliska soldater. De hade skottsäkra hjälmar och maskingevär i händerna. De begärde att få se mitt id-kort och granskade det noggrant. Mi ayfo ata (varifrån kommer du)? frågade ledaren och jag svarade. Gå, ge dig av, sade han på bruten arabiska.

Jag fortsatte mot Damaskusporten. På vägen fick jag syn på en gestalt som liknade en fattig tiggare. Han skyndade mot Väst-Jerusalem och kastade då och då skrämmande blickar bakåt. Jag misstrodde honom men gick vidare. Sedan mötte jag en grupp ryttare till häst. De bar hjälmar från ayyubidernas tid och från deras bälten dinglade jemenitiska svärd. Jag passerade tätt förbi dem utan att de hejdade mig.

Jag gick vidare längs Nablusvägen och hem till mig. När jag tittade mig i spegeln fann jag att jag bar hjälm. Jag blev stående en halvtimme och stirrade i spegeln.

Infogning

När jag föddes var kriget två år gammalt. (Tänk om jag hade fötts på Tankiz eller Saladdins tid?) Jag minns inte nederlaget 67 men jag lever i det nu. Jag föddes i ett kvarter bara några hundratal meter från stadsmuren. Ett lugnt kvarter inneslutet i sig självt som ett stillsamt barn. Tankvagnarna körde igenom huvudgatan och soldaterna sköt skott mot husen, har min mor berättat. Glaset i fönstren mot väster splittrades – vårt hus hade höga rektangulära fönster krönta av bågar, och vi tog skydd i ett rum som vette mot öster och som inte träffades av skott.

I tjugo år har jag skrivit om staden och ser hur det förflutna blandas med nutid. Nu är jag fyrtio år; kriget är fyrtiotvå. Staden är omätbart mycket äldre än så.

Balkonger

Husens balkonger i det gamla kvarteret ligger intill varandra som de har för vana sedan gammalt. De utbyter hemligheter närhelst det faller någon av dem in. Varannan eller var tredje dag finner de sig i att tvätten hängs upp. De knotar inte om någon av kvinnorna plötsligt brister i skratt och de står ut med kvinnornas viskningar som kan pågå länge.

Balkongerna visar inte heller någon upprördhet över männen som sitter där och röker vattenpipa eller bara fördriver en del av sin lediga tid. Balkongerna är bara rädda för att barn ska luta sig över deras låga murar och de fruktar våldsamma upplopp och plötsliga störtregn.

Denna morgon iakttar balkongerna en vaksam tystnad för på en angränsande balkong har fem bosättare dykt upp. Hädanefter kommer deras tillvaro aldrig att bli densamma.

Fredag

Om fredagen går fiskhandlaren till bön. Då lägger han världsliga önskningar bakom sig, hans hustru gör detsamma och de promenerar iväg. Asmahan, deras trettonåriga dotter, stannar kvar i huset tillsammans med sin farmor. Rabab säger att hon ska gå till en väninna och göra studieuppgifter. Deras äldste son har lämnat landet för två år sedan för att söka en kvinna som han älskade.

De kommer fram till al-Aqsamoskéns gård. De erinrar sig den andre sonen som greps här när han kastade sten mot soldaterna. I två månader har de inte kunnat besöka honom, fängelseledningen håller honom i isolering för att han angrep en vakt.

De skiljs åt för att förrätta bön, Khadija beger sig till kvinnornas hörn och Abd al-Razzaq till männens.

Rabab pratar nu i sin mobil. Hon är på väg till mötet med sin pojkvän från universitetet som hon avtalade på mobilen i tisdags kväll.

Klänning

Från tisdag kväll till fredag middag är en lång tid. Rabab fördriver den på olika sätt. Hon läser Shakespeare som hennes kurslitteratur föreskriver och sedan Bertrand Russell och T. S. Eliot. Hon besöker Suzanne i hennes rum och tillbringar en stund med henne. Hon ser på tv: serier på en av kanalerna, filmer om kärlek, nya sånger, en del nyhetsutsändningar. I sin speciella anteckningsbok skriver hon ner några tankar och känslor. Hon hjälper modern med att sopa och att laga middag. Hon står en halvtimme vid fönstret till sitt rum och mediterar medan hon ser ut mot stadens hus: dessa står hopträngda på ett iögonenfallande sätt och de har fönster i varierande former. Innan hon somnar hänger hon fram den ena klänningen efter den andra. Så hon längtar efter att få bära sin nya röda klänning!

Vid middagstid på fredagen tar hon den på sig och beger sig till en avlägsen lund. Hon blir glad när han öser ändlöst beröm över klänningen och över den som bär den.

Dubbelgångaren

Khadija har hört historien om dubbelgångaren och diskuterar den gång på gång med grannarna.

Grannarna är skräckslagna. Dolda önskningar sipprar fram inom dem, nyfikenhet insvept i förväntningar. De slår sig ner på stenläggningen i en liten förhall som är skild från souqen genom en järngrind, de viskar och utbyter förtroliga ord och sedan brister de ut i skratt. Efter en timme återvänder de hem, förbluffade över vad som kan hända i denna stad där allt blandas på ett märkligt sätt.

I likhet med andra grannar är Khadija ömsom förvirrad av denna historia och ömsom engagerad i den.

Speglar

Han heter Yoram.

Han är polischef och ansvarig för stadens säkerhet.

En eftermiddag när han av någon anledning var på väg hem stannade han förbluffad upp. Han såg en polischef som liknade honom själv, ja, som var en exakt kopia av honom. Han gick in i trädgården till sitt hus och hans dubbelgångare följde efter medan tre grannkvinnor satt på balkongerna i närheten. Han öppnade ytterdörren till huset och dubbelgångaren gjorde likadant. Han ropade på sin fru utan att få svar och erinrade sig att hon var kvar på arbetet. Dubbelgångaren ropade också och fick inte heller något svar. Polischefen var övertygad om att han såg sig själv i någon av de speglar som hängde överallt. Men där fanns inga speglar och han blev alltmer förbryllad.

När han gick in i vardagsrummet fann han bara sig själv bland de prydligt anordnade sofforna.

Promenad

Hon öppnade dörren till skåpet. Där hängde hennes jilbab men hon hade ingen tanke på att bära den. Istället tog hon på sig sin nya röda klänning. Hon gick nerför den våta gränden mot huvudgatan. Där fann hon honom väntande i bilen som hans far hade köpt åt honom. (Fadern var byggmästare.) Hon satte sig i framsätet medan hon kastade blickar åt alla håll, rädd att någon skulle se henne. I baksätet satt redan två ungdomar. Flickan var klädd i en vit klänning och hade lagt ena benet över det andra. Detta var sjunde gången som de fyra åkte ut till en avlägsen lund för att promenera och fördriva tiden på ett trevligt sätt. Den unge bilföraren betraktade beundrande Rabab medan hennes hår fladdrade i vinden. Bilen accelererade snabbt och bekymmerslöst.

Fem minuter senare kopplade Rabab av. Hon började prata och slutade inte.

Långa skägg

De visar sig på balkongen varje morgon: fem personer med långa skägg. Ibland är också några andra skäggiga män och några kvinnor med dem. De betraktar grannhusen med blickar som inte vittnar om lugn. På kvällarna ilsknar de till och skjuter skott i luften. Runt huset som de tagit i besittning har de satt upp ståltråd och strålkastare. Suzanne blir skrämmd av det konstanta oväsendet och av skotten som avfyras, av uppståndelsen som följer och av gevärselden.

Khadija sticker ut huvudet ur sitt sovrumsfönster och skriker upprört åt dem medan Abd al-Razzaq enträget ber henne att sänka rösten: Skäm inte ut oss, uppför dig som den väluppfostrade kvinna du är!

Efter midnatt blir kvarteret stilla och alla somnar utom en av de långskäggiga. Han stoppar in skägget under täcket och tycker att det känns obekvämt, han lägger det ovanpå täcket men det är inte heller bekvämt. Han fortsätter att ordna sitt skägg tills morgonen gryr.

Skägget

Abd al-Razzaq sade: Om han nöjde sig med att pyssla med sitt skägg skulle vi inte ha något att invända. Om det var hans enda problem skulle vi ge honom några förslag. Om han inte hade dödat en ung man från kvarteret som han inbillade sig ville skada honom skulle vi säga att hans skägg är hans angelägenhet och att han är fri att förhålla sig till det som han vill.

Frågan är: Vad har fört honom till det här kvarteret? Vore det inte bättre för oss och för honom om han tog sitt skägg och återvände dit han kom från? Där kunde han blöta ner det, tvätta det rent, torka det, parfymera det, kamma det, försäkra sig om att det inte hade loppor och löss, ta det med sig till synagogan eller på en promenad längs stranden, tala med det, lyssna på det, ignorera dess begäran, utsätta det för hån, sälja det till lägsta pris, göra vad han ville med det: till exempel tända eld på det.

Vattendroppe

Familjen är splittrad på olika sätt. En son är i okänt land. En son är i fängelse. En dotter är på utflykt med vänner (föräldrarna tror att hon är hos en väninna och studerar) och hon har inte kommit tillbaka hem än.

Efter fredagsbönen läser Khadija Koranen medan hennes man ser på nyheterna i tv. Av någon anledning är han bekymrad och ropar på sin hustru men hon svarar inte. Asmahan håller på med datorspel. I köket finns en kran som läcker vatten en gång i minuten. En tung droppe faller ner i diskhon med ett svagt monotont ljud mot diskhons metall, kanske oavsiktligt, kanske för att påminna familjen om något de glömt.

Frisk morgon

På morgonen går Asmahan till skolan. Hon tar på sig sitt blå förkläde och vita strumpor, hänger ryggsäcken över axlarna och ger sig av, med röda kinder och håret flätat i en hästsvans. När hon gått ut genom porten stöter hon in i järnstaketet som bosättarna satt upp ett par dagar tidigare. Genom att pressa sig mot husväggen lyckas hon med svårighet passera ut i gränden. Där möter hon kamraterna som står och väntar på henne.

De går vidare tillsammans och trippar över stenläggningen som en svärm av duvor medan de pratar om studierna och om proven. Det verkar som om alla är rädda för mattelärarinnan. De pratar om vad de drömmer på natten, några drömmar är glada och andra sorgliga. Asmahan berättar hur bosättarna plågar hennes familj men tystnar plötsligt. Sedan ber hon om ursäkt för att hon gått för långt, hon borde inte ha brutit denna morgons friskhet.

Telefonsamtal

Yoram ringde sin fru och talade om att han skulle komma hem klockan elva på kvällen. För fem minuter sedan sade du att du skulle komma hem klockan tio, sade hans fru. Yoram blev förbluffad. Han hade inte ringt henne för fem minuter sedan, sade han. Hon försäkrade att hon hade fått ett samtal från honom och tillfogade att hon skulle vänta på honom.

Någon hade spelat Yoram ett illasinnat spratt. Det var säkert dubbelgångaren. Yoram sammankallade en trupp ur sin polisstyrka och arrangerade ett bakhåll omkring sitt hus. De skulle finnas på plats till efter midnatt. Sedan gick han in i huset och somnade i sin hustrus famn. Hon däremot fick av någon anledning inte en blund i ögonen.

Hymner

De kommer från bosättningarna som ligger spridda innanför stadsmuren och sätter sig i den övertäckta souquen. Med små svarta hattar på huvudet sjunger de delar av religiösa hymner för att sedan tystna och äta torrt bröd. Fuktighet dröjer kvar i souquens luft. En av dem kliar sig i skägget och undersöker det noggrant. Några meter därifrån sitter ägaren till al-Maqdisirestaurangen som är tom på kunder, kanske eftersom det varken är lunch- eller middagstid. Doften av falafel fyller platsen. Restaurangägaren är bekymrad, han fruktar att hans restaurang ska tas i beslag eller stängas ner.

De sitter på stolar och deras hymner dallrar i den kvalmiga luften. Suzanne kommer gående med en bok i handen. Hon stannar till i närheten och lyssnar på dem där de sitter med skäggen hängande mot bröstet. Sedan fortsätter hon mot restaurangen och därinne går hon fem trappsteg ner och väljer ett bord vid dörren. Kyparen serverar henne några falafelrullar och en skål hummus. Hon äter långsamt medan hon vänder sidor i boken.

En halvtimme senare lämnar hon restaurangen men hymnerna tystnar inte förrän klockan tio på kvällen. Den natten kan restaurangägaren inte sova. Men han som alltid är upptagen av sitt långa skägg har blivit utmattad av sitt tunga uppdrag, han stoppar ner skägget under täcket och somnar.

Om

Om han ändå visste var han befann sig nu! Om han visste hans telefonnummer eller hans mailadress, eller vilken stad han bodde i! Då skulle han genast kontakta honom och be honom återvända hem. Han skulle berätta om Suzanne som hyr ett rum i huset. Han skulle beskriva hennes skönhet och hennes goda karaktär och berätta hur mycket denna flicka älskar palestinierna! Han skulle tala till honom som till en vän: Om du är så förtjust i utländska kvinnor så måste du absolut komma hem och lära känna den här flickan. Hon kanske förlorar sitt hjärta till dig och blir ett stöd för dig mot olycka och lidande i denna otrygga värld.

Om han ändå visste var han befann sig nu!

Kaffekoppar

De är fem stycken. De visar sig på balkongen med kulsputegevär i händerna och stirrar på de angränsande husen med olycksbådande blickar medan de sätter sig på rottingstolar och ställer gevären mot väggen. De dricker kaffe i tysthet, endast blickarna talar. Husen kastar skuggor över gator och gränder men de bryr sig inte om fridfullheten i staden denna morgon. De lämnar sina tomma kaffekoppar på balkongen, tar upp sina gevär och går sin väg.

Sedan visar de sig inte igen förrän om aftonen med sina skägg i vild ordning. Kaffekopparna som de lämnat på morgonen tycks huttra i kylan eller kanske i en föraning om märkliga ting som kan komma att ske en morgon eller en afton.

Villrådighet

Khadija kände sig orolig och villrådig. Hon hörde steg på trappan utanför och porten öppnades. Hennes man kom hem tidigare än vanligt. Den person som anlände på denna oväntade tidpunkt var väl inte hennes man, det måste vara hans dubbelgångare. Men han verkade varken härsklysten eller skrämmande där han närmade sig. Vad är det med dig, kvinna? sade han och såg på henne.

Khadija stod tyst och betraktade honom misstänksamt. Hennes blickar väckte obestämda känslor hos honom. Kom, kom, sade han och tog henne i handen och förde henne till sovrummet. Hon blev alltmer tveksam. Skulle hon jaga honom ur huset? Skulle hon begära ett bevis på att han verkligen var hennes man?

Dina blickar rör mig djupt, sade han. Varför kom du hem tidigare än vanligt? frågade hon. Han var trött, sade han, han hade gått hem för att vila sig. Sedan drog han henne mot sängen och sade att vila endast var angenäm för honom efter hård ansträngning.

Khadija förjagade sina tvivel men scenen med alla dess detaljer förblev fast rotad i hennes sinne i dagar och veckor.

Undersökning

Yoram som försöker förstå allt som har med staden att göra läste ett dokument från 1817.

I dokumentet finns information om gömda vapen i citadellet som osmanerna byggde. Dessa ska omfatta "121 tunnor krut, ytterligare 18,5 tunnor krut, 130 lådor med blykulor, 2500 kanonkulor, små och (ett fåtal) stora. Ahmad Agha al-Qutub från Jerusalem, al-Jubahji Paschas representant, föresatte sig att bevara denna ammunition till en tid när den skulle behövas."

Yoram skickade en polisstyrka till fästningen för att söka efter ammunitionen. Styrkan gav sig av och genom-sökte fästningen men fann ingenting.

Sedan kallade Yoram till sig ättlingarna till Ahmad Agha al-Qutub för att förhöra dem. Kanske någon av dem kunde ge information om var ammunitionen fanns.

Men Yoram lyckades inte komma över någon information. Han skulle inte få lugn i sinnet förrän han fått veta vart ammunitionen tagit vägen, sade han, och att han annars inte skulle kunna njuta av livet.

Värme

Ute regnar det och i sängen är det varmt och livets alla bekymmer har nu pausats. Hon älskar det svaga ljuset den här tiden på aftonen. Det är kanske det bästa för den som fyllt fyrtiosju år (han säger alltid att hon ännu är tjugofem). Hon lyfter lite på ulltäcket och sniffar mot hans bröst. Du luktar fisk, säger hon, som om du inte har skrubbat dig med vatten och tvål efter arbetsdagen. Han sniffar mot hennes bröst och säger: Lukten av fisk från dig räcker för oss båda. Hon tycker om orden och kryper närmare honom medan hon hänger sig åt ljudet av regn som efter lång väntan faller mot kvarterets stenläggning.